

Recenzja

SUSANA FONTINHA, MANUELA SIM-SIM, CECÍLIA SÉRGIO & LARS HEDENÄS. 2001. **Briófitos endémicos da Madeira**. 51 str., 14 ryc., 18 wielobarwnych fotografii, 11 map. Miękką opr., format 17,5× 21,4 cm. Biodiversidade Madeirense: Avaliação e Conservação. Cena: nie podano.

Położony na Atlantyku na południowy-zachód od Półwyspu Iberyjskiego i należący do Portugalii archipelag Madery, obok głównej wyspy Madery, obejmuje trzy niewielkie wyspy: Porto Santo, Ilhas Desertas i Ilhas Selvagens. Pod względem fitogeograficznym należy on wraz z Azorami, Wyspami Kanaryjskimi i Wyspami Zielonego Przylądka do Makaronezji, którego jedną z cech jest wysoki stopień endemizmu. Mimo niewielkiej powierzchni (sama Madera ma 741 km²) archipelag odznacza się wyjątkowym bogactwem florystycznym i roślinie tu aż 558 gatunków mszaków, w tym 363 gatunki mchów i 159 gatunków wątrobowców i glików. Są to liczby znaczące, niewiele ustępujące brioflorom znacznie większych obszarów na kontynencie europejskim. Ale najbardziej zmiennym faktem jest to, że roślinie tu aż 40 endemitów makaronezyjskich, z których 11 to endemity samej Madery. Omawiana książeczka szczegółowo prezentuje właśnie gatunki z tej ostatniej grupy.

Do gatunków endemicznych Madery należą 4 gatunki wątrobowców: *Frullania sergiae* Sim-Sim et al., *Porella inaequalis* (Gott. ex Steph.) H. Perss., *Riccia atlantica* Sérgio & Perold i *Tylimanthus madeirensis* Grolle & H. Perss. oraz 7 gatunków mchów: *Brachythecium percurrans* Hedenäs, *Bryoxiphium madeirense* A. Löve & D. D. Löve, *Echinodium setigerum* (Mitt.) Jur., *Fissidens microstictus* Dix. & Luis., *F. nobreganus* Luis. & P. Varde, *Nobregaea latinervis* Hedenäs i *Thamnobryum fernandesii* Sérgio. Ten ostatni gatunek jest wybitnie izolowany w rodzaju *Thamnobryum* i dlatego w pełni uzasadnione jest zaliczenie go do osobnego rodzaju *Crassiphyllum fernandesii* (Sérgio) Ochyra. Wszystkie te gatunki znajdują się na „czerwonej liście” jako gatunki zagrożone lub narażone.

Dla każdego gatunku omówione zostały rozmieszczenie, ekologia, typy zagrożeń i podjęte środki ochroniarskie, podane zostały rozmaite uwagi oraz cytowana jest specjalistyczna literatura. Wszystkie gatunki są zilustrowane kolorowymi fotografiami oraz rycinami kreskowymi, przedstawiającymi najbardziej charakterystyczne cechy. Podane są tu również pozycje literatury zawierające dokładną ikonografię tych gatunków, chociaż np. dla *Thamnobryum fernandesii* nie zacytowane zostały najbardziej szczegółowe ryciny tego gatunku zamieszczone w monograficznym opracowaniu z 1991 r.

W części wstępnej zaprezentowane zostały podstawowe informacje o mszakach, ich budowie, ekologii i systematyce oraz przedstawiono główne rysy brioflory archipelagu. Ponadto podane zostały kategorie zagrożeń zaproponowane przez IUCN w 1994 r., jak też omówione lokalne rozwiązania problemów ochrony naturalnego środowiska. Na specjalną uwagę zasługuje fakt, że około 2/3 Madery zajmuje Park Naturalny Madery, a chroniony w nim obszar lasów laurowych znajduje się na światowej liście dziedzictwa kulturowego UNESCO. Duże obszary zajmują także rezerваты przyrody na pozostałych wyspach archipelagu.

Książeczka jest bardzo starannie wydana i stanowi ciekawą i pożyteczną lekturę, a sam pomysł takiego opracowania powinien znaleźć naśladowców w innych częściach globu, zwłaszcza tam gdzie znajdują się wybitne centra różnorodności gatunkowej mszaków. Jest to bowiem najlepszy sposób na popularyzację problemów ochrony jednych z najważniejszych z naukowego punktu widzenia grup roślin, a do takich bez wątpienia należą taksony endemiczne. – RYSZARD OCHYRA, ul. Gołaska 15/25, PL-30-619 Kraków, Polska.